

**Міський етап Всеукраїнського конкурсу
експериментально-дослідницьких робіт з природознавства
«Юний дослідник»**

Номінація «Народознавство»

Рукотворне диво - писанка

Роботу виконала: **Шевчук Аліса Дмитрівна**,
учениця 6 класу Чернівецької гімназії №6 «Берегиня».

Керівник: **Максимюк Галина Дмитрівна**,
вчитель української мови та літератури,
спеціаліст II категорії

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ I. ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ПИСАНКИ.....	5
1.1. Історія виникнення та легенди про походження писанки в Україні...5	
1.2. Різновиди великодніх яєць за оздобленням.....5	
1.3. Символіка візерунків писанок та їх значення за кольором.....6	
1.4. Дивовижні факти про писанку.....8	
РОЗДІЛ II. ДОСЛІДНИЦЬКИЙ ЕТАП РУКОТВОРНОГО ДИВА.....	9
2.1. Майстер-клас від майстрині-писанкарки Марії Дмитрівни Малофій...9	
2.2. Писанкова феєрія у Чернівецькій гімназії «Берегиня».....10	
2.3. Писанка і висока мода.....10	
ВИСНОВКИ.....	11
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	11
ДОДАТКИ.....	14

ВСТУП

Ще із давніх часів усюди,
 Де карбувався український слід,
 У писанку вкладали люди
 Молитви за свій вільний, чесний рід.

Той диво з див чарівний оберіг
 Із образАми на покутті у хатині,
 Де рідний дім і батьківський поріг,
 Де пишуть писанки і нині!

А візерунки загадкові та дрібні-
 Неначе, то молитва аж до Бога.
 І про добро, любов, і щедрі дні,
 І долі світлу та легку дорогу!

На яечку малім нескінченність буття,
 Що сягає аж ген у віки...
 Благословінь і миру на усе життя,
 Де серцем пишуть писанки!

(Авторський вірш)

Дивні, чудові, прекрасні, чарівні, надзвичайні. Саме так висловлюються люди, коли бачать наші весняно-великодні писанки [10]. Тому писанка з давніх-давен вважається національним символом України, символом чогось світлого, божественного, загадкового та езотеричного [5].

Точна історія виникнення писанок невідома. Традиція розфарбовувати яйця виникла дуже давно, ще у дохристиянський період. Прості писанки розмальовують у різних країнах, але саме в Україні писанкарство перетворилося на справжнє мистецтво. Найдавніша писанка, знайдена на наших теренах,

датується IX ст.н.е., а збереглася вона тому, що у ті часи писанки виготовляли з кераміки [6].

Писанка є зразком найдавнішої форми українського народного розпису, своєрідно мистецькою мініатюрою. Писанки – явище суто національне, вони є відображенням поетичного світогляду українців, їхньої духовності. Невмируще прагнення виготовляти писанки підтверджує правдивість старої легенди, яка стверджує, що Україна доти буде процвітати, доки українці писатимуть писанки.

Сьогодні давня українська традиція писання активно відроджується, приваблює нових прихильників, стає частиною як загальнодержавних етнопроектів, так і вияву особистої творчості [9].

Актуальність теми дослідження: як просте куряче яйце перетворюється перед Великоднем на витвір народного мистецтва та які сенси несе.

Мета: дослідити маловідомі цікавинки про давнє українське мистецтво; розкрити цінність і символіку унікального витвору української культури – писанки.

Об'єкт дослідження: писанка.

Методи дослідження: майстер-клас, анкетування та усне опитування педагогів та учнів.

Для реалізації мети ми поставили перед собою **завдання:**

1. Проаналізувати Інтернет-джерела, літературні джерела, дізнатися більше про писанки, їх види та символи.
2. Виховувати повагу до традицій українського народу, духовні та моральні цінності.
3. Прищеплювати любов до народного мистецтва (писанкарства), до символу-оберегу – писанки.
4. Викликати інтерес до продовження традицій писанкарства та святкування Великодня.

РОЗДІЛ I. ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ПИСАНКИ

1.1. Історія виникнення та легенди про походження писанки в Україні

Писанка – це неповторне багатство...

Його треба берегти, як безцінний скарб.

О.Довженко

Писанка — це великоднє яйце, декороване символічним орнаментом. Слово «писанка» походить від «писати», що означало «малювати» або «розфарбовувати». Розписи подібні до тих, що є на великодніх яйцях, археологи знайшли ще на трипільській кераміці. Як мистецтво, писанкарство розвинулося в добу Київської Русі. Русини розписували писанки з кераміки. Такі яйця були оберегами. Люди вірили, що ці символи несуть здоров'я, мир та злагоду. (Малюнок 1)

Є декілька легенд про походження великодніх яєць. Здебільшого вони оповідають про періоди життя Ісуса Христа. За однією — писанка утворилася з крові Ісуса та каміння. З ран Христа, якого щойно розіп'яли, текла кров. Вона падала на каміння, перетворюючи їх на червоні яйця. Богородиця Діва, яка плакала поруч, омивала яйця слізьми. Від цього на шкарлупі робилися візерунки. Марія збрала яйця та пішла до Понтія Пилата просити дозвіл на поховання Сина. Вона дарувала писанки людям, які траплялися на шляху. Кожному наказувала жити в мирі та злагоді.

За іншою легендою писанка утворила із каміння, яке невірні кидали в Христа в одному селі. Грудки, які торкалися одязі Ісуса, перетворювалися в крашанки. Святий Петро, який супроводжував Христа, зібрав ці яйця до кишень, щоб віддати людям, які вірили в Сина Божого [7].

1.2. Різновиди великодніх яєць за оздобленням

Великодні яйця називають відповідно до способу їхнього фарбування.

Крашанки. Це найпростіший спосіб фарбування яйця в один тон натуральними або штучними барвниками. Поширеним природним фарбником є лушпиння цибулі, відвар з якого надає яйцям жовто-коричневого кольору різних відтінків.

Іноді до яєць прив'язують листки петрушки або інших рослин, які залишають на шкаралупі світлі відбитки.

Сьогодні часто використовують готові анілінові барвники різноманітних кольорів, оскільки вони простіші в застосуванні.

Дряпанки. Спочатку яйце зафарбовують темним барвником. Потім олівцем наносять орнамент. Після цього гострим предметом (голкою) продряпують намальований орнамент.

Крапанки. Для їх виготовлення поверхню яйця закрапають гарячим воском у місцях, що мають залишитися незафарбованими. Потім яйце занурюють у фарбу. Після цього яйце кладуть у не дуже гарячу духовку. Розм'якшений віск обережно витирають м'якою тканиною.

Мальованки. Вид українських великодніх яєць, розфарбованих пензлем. Малюнок наносять олійними або акриловими фарбами, можна використовувати гуаш з додаванням клею ПВА. Мальованки мають вільні, переважно квіткові сюжети.

Писанки. Це найвідоміший і найскладніший варіант пасхальних яєць. Писанки відрізняються тим, що їх ніколи не розписують на вареному яйці, лише на сирому, щоб зберегти в них животворну силу, тоді як крашанки варили для споживання. Писанки декорують винятково традиційними орнаментами і символами. Треба мати певні навички, щоб розписати яйце в техніці писанки. Спочатку олівцем малюють лінії, які розділяють яйце на площини. Візерунок наносять гарячим воском за допомогою спеціального пристосування – писачка: набирають розтоплений віск, підігріваючи його час від часу над полум'ям свічки. Потім яйце занурюють у фарбу. За потреби наносять новий візерунок і знов фарбують. Після цього яйце кладуть у нагріту духовку або гарячу воду і витирають віск [9].

1.3. Символіка візерунків писанок та їх значення за кольором

Писанка – це насамперед символ. І цей символ має подвійне значення:

1. Яйце саме по собі символізує життя;

2. Малюнки на писанці є складним набором символів, завдяки чому писанка перетворюється на магичний оберіг. Саме тому писанки не варили, не їли і не бавилися ними у «битки».

Існує понад 100 символічних малюнків для писанок. Найпоширеніші з них можна поділити на кілька груп:

Розпис писанок є частиною Великодньої обрядовості. Малювати писанки можна з другої половини Великоднього посту. Однак за звичаєм українці оздоблюють пасхальні яйця в Чистий Четвер. Щоб розписати, спершу писанку ділять на частини. Розділене навпіл яйце символізує два світи, на три частини — три небесні сфери. Навхрест на чотири — чотири сторони світу [8].(Малюнок 2)

Далі писанку оздоблюють символічними малюнками. (Малюнок 3)

- **Хрест** — це символ всесвіту, сторін світу та пір року в язичництві. У християнстві такий візерунок означає воскресіння, нове життя. Ламаний хрест або сварга – оберіг від злих духів і темних сил.
- **Сонце** означає світло. Це знак Бога в християнстві, Дажбога — у язичництві. Писанка, на якій зображене сонце, захищає від хвороби та біди.
- **Зірка** на писанці означає вранішню зорю. Це символ кохання та любові. Дарують таке яйце коханим.
- **Дерево життя** символізує продовження роду. Воно зазвичай має три гілки: батько, мати та дитина. У християнстві дерево означає мудрість Божу.
- **Смерічки або ялинки** малюють на писанках як символ молодості, здоров'я та духовного росту.
- **Листя** на писанці — символ людини. Дубове малювали для чоловіків. Це сила та авторитет. З вишні — для жінок, а квіткові орнаменти — для незаміжніх дівчат, щоб відчували радість материнства.
- **Птахи** символізують достаток та нове життя. Півень на великодньому яйці захищає від зла, голуб — дарує любов та злагоду.
- **Олень** означає багатство. Такі писанки дарують як побажання матеріального достатку.
- **Кінь** – символ витривалості та жертвовності.

Символічне значення мали і кольори писанок. Писанкарі зазвичай використовують сім базових кольорів. Найкращими є великодні яйця, розфарбовані п'ятьма. Вони символізують родинне щастя. Якими барвами розписати писанку, потрібно вибирати самому. Для цього потрібно знати, що означає кожен колір [8].

- **Червоний** уособлює радість та добро. У християнстві це також знак жертвності та Воскресіння Господнього.
- **Жовтий** — колір врожаю. Писанки із жовтим орнаментом символізують багатство.
- **Зелений** означає пробудження природи. Уособлює надію.
- **Коричневий** — колір землі. Означає силу волі та енергію.
- **Синій** — колір неба. Символізує здоров'я.
- **Чорний** означає продовження життя після смерті. Уособлює таємниці та невідомість.
- **Білий** колір символізує чистоту та невинність.

1.4. Дивовижні факти про писанку

- 🤖 Писанки можна розписувати не лише до Великодня, а й протягом всього року. Є писанки до Трійці, є на Святого Миколая. Вони відрізняються кольором, орнаментом, значенням.
- 🤖 Найдавнішій українській писанці 503 роки. Вона зберігається в музеї у місті Коломия.
- 🤖 У 2010 році в Софійському соборі з'явилося унікальне панно - Пресвята Богородиця, складена з 15 тисяч розфарбованих вручну писанок. (Малюнок 4).
- 🤖 Найбільше у світі пасхальне яйце знаходиться в Канаді. Його довжина становить 8 м, а ширина – 5 м. Ця «писанка» вагою близько 2270 кг зроблена з уламків літаків. (Малюнок 5).
- 🤖 В Бахмуті був єдиний на сході музей писанкарства, який згорів через обстріли. (Малюнок 6, 7).

- 🐣 Кожен регіон України вирізняється унікальним, автентичним орнаментом розпису писанок[8].

РОЗДІЛ II. ДОСЛІДНИЦЬКИЙ ЕТАП РУКОТВОРНОГО ДИВА

2.1. Майстер-клас від майстрині-писанкарки Марії Дмитрівни Малофій

Своїми знаннями та уміннями писати великодню писанку поділилася майстриня-писанкарка Марія Малофій, жителька села Боянчук. Вона зазначила, що писанкарство стало захопленням для душі. Писанки у Марії Дмитрівни жодного разу не повторюються орнаментом. А ще майстриня з особливим задоволенням ознайомила з технікою виконання цього прекрасного виробу-оберегу, тисячолітнього дива, яке передалося нам з покоління в покоління.

Народна мудрість говорить: братися виготовляти писанки потрібно лише з чистими помислами і, звісно, з хорошим настроєм.

Марія розкладає на стіл зварене яйце, писачок, бджолиний віск у металевій посудині, електричну плиту і духовку, барвники для яєць. Майстриня бере у руки писачок і починається магія. Вивіреними рухами жінка виводить на яєчній шкаралупі бездоганні рівні лінії, не маючи перед собою жодної схеми чи взірця.

Під час роботи Марія Дмитрівна наголошувала на кожному етапі процесу виготовлення писанок: «Для писанок відбираються чисті й гарної форми яйця, найчастіше - курячі, але й можуть бути і яйця качок, гусей.

Спочатку малюємо зображення олівцем. Тоді писачком наносимо ті смужки, тобто елементи орнаменту, які мають бути білого кольору. Потім яйце занурюємо у найсвітлішу фарбу, у мене - це жовта. Затим на просохлу поверхню пофарбованого яйця наносимо воскові лінії, які повинні бути жовтого кольору, і знову занурюємо яйце у фарбу. У мене - це оранжева; далі пишемо елементи оранжевого кольору і опускаємо яйце до ще темнішої фарби - червоної.

Тепер яйце підігріваємо в електричній духовці, можна і в гарячій воді, аби зійшов віск - і писанка готова. (Малюнок 8).

Якщо фарба нерівно, неякісно береться до шкаралупи, то перед розписуванням треба обробити яйце оцтом».

«До свята Великодня ще залишилось трохи часу, тож кожен може зробити власну писанку та подарувати її своїм рідним та близьким на щастя, на здоров'я» - зазначила майстриня. (Малюнок 9).

2.2. Писанкова феєрія у Чернівецькій гімназії «Берегиня»

Кожен, хто бере до рук писачок і починає творити писанку, невидимою ниткою поєднується з духом предків.

Побуває думка, навіть повір'я, що в писанці людина виписує свою долю. Адже кожен її символ пройшов випробування часом, вогнем і мечем. Відтак сформувалися автентичні регіональні особливості, а перевага певних кольорів, візерунків визначають побажання та сподівання авторів [2].

«У світі доти існуватиме любов, доки писатимуть писанки» - кажуть у народі. А зважаючи на те, що яйце є символом початку життя на землі, то писанка – символ вічної любові до життя в любові та злагоді. Дотепер вважають, що писанка приносить щастя. Неважливо, чи ти вмілий майстер писанкарства - головне мати бажання творити та вкласти в неї частинку своєї душі [2].

Писанка – це один із найдавніших месенджерів українців [11]. А з чим вона асоціюється? На це питання нам дали відповідь учні та вчителі школи. (Малюнок 10, 11).

По писанках можна простежити дуже складний, довгий і виключно цікавий шлях розвитку українського народного орнаменту. Саме тому ми вирішили дізнатись, якими видами писанок наповнюють великодній кошик наша шкільна родина. (Малюнок 12).

Українська писанка – це справжнє рукотворне диво, що оживає завдяки вправній руці писачка та магії кольорів [1]. У Чернівецькій гімназії 6 "Берегиня" підтримують традицію писанкарства. Кожного року Наталія Дмитрівна Українець та Марина Василівна Харитон проводять майстер-класи для учнів закладу, їх батьків та педагогів. Найцікавішим для учасників виявився процес знімання воску з яєць, адже під вогнем свічок розквітли золотаво-червоні орнаменти на їхніх писанках. (Малюнок 13-23).

2.3. Писанка і висока мода.

У 2009 році італійський модний дім Guccі представив зимову колекцію, окремі вбрання з якої перегукувалися із писанками українця. (Малюнок 24-27).

Законодавець високої моди Guccі використав у своїй колекції одягу візерунки українських писанкарів, а серед них нашого земляка Олега Кіращука.

Олег зізнається, був шокований коли упізнав у колекції мотиви своїх робіт, але дуже радіє, що у модному домі надихнулися його роботами. Питання про порушення авторських прав не ставив, бо орнаменти насправді – народні, а він лише використав їх для створення писанок.

Юлія Малеванчик отримала міжнародне визнання на XI Міжнародному конкурсі молодих дизайнерів і модельєрів «Подіум-2011» [1].

Отже, писанка – це не просто гарно декороване яйце, а предмет культу, предмет, який формує бачення довколишнього світу (це мініатюрна будова Всесвіту) [4].

ВИСНОВКИ

Яйце завжди було загадкою для людини: неживе, воно давало початок новому життю. Тому його почали вважати символом самого життя, уособленням чарівної сили добра. Мабуть, тому писанка стала символом весняного відродження, зародження життя, продовження роду, сонця, тепла і вічності. Розписане по-мистецьки яйце створює особливий, святковий настрій [5]. Кожна писанка має свої особливості розпису, але є спільна, найголовніша риса: писанка – український народний витвір мистецтва – гордість України. Не випадково все найкраще в Україні завжди порівнювали з писанкою. У народі про гарну дівчину часто кажуть: «Така гарна, як писанка». Тарас Шевченко порівнює красу і мальовничість рідного краю такими словами:

Село на нашій Україні, неначе

писанки село...

Як символ відродження природи писанка відома у культурах різних народів. Та лише українці зуміли найбільш виразно донести свої уявлення про життя за допомогою символів та знаків, якими її розписують. Писанка не дає нам

забути, якого ми роду [10]. А ще вона підкреслює: життя дорогоцінне і тендітне, як яйце.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

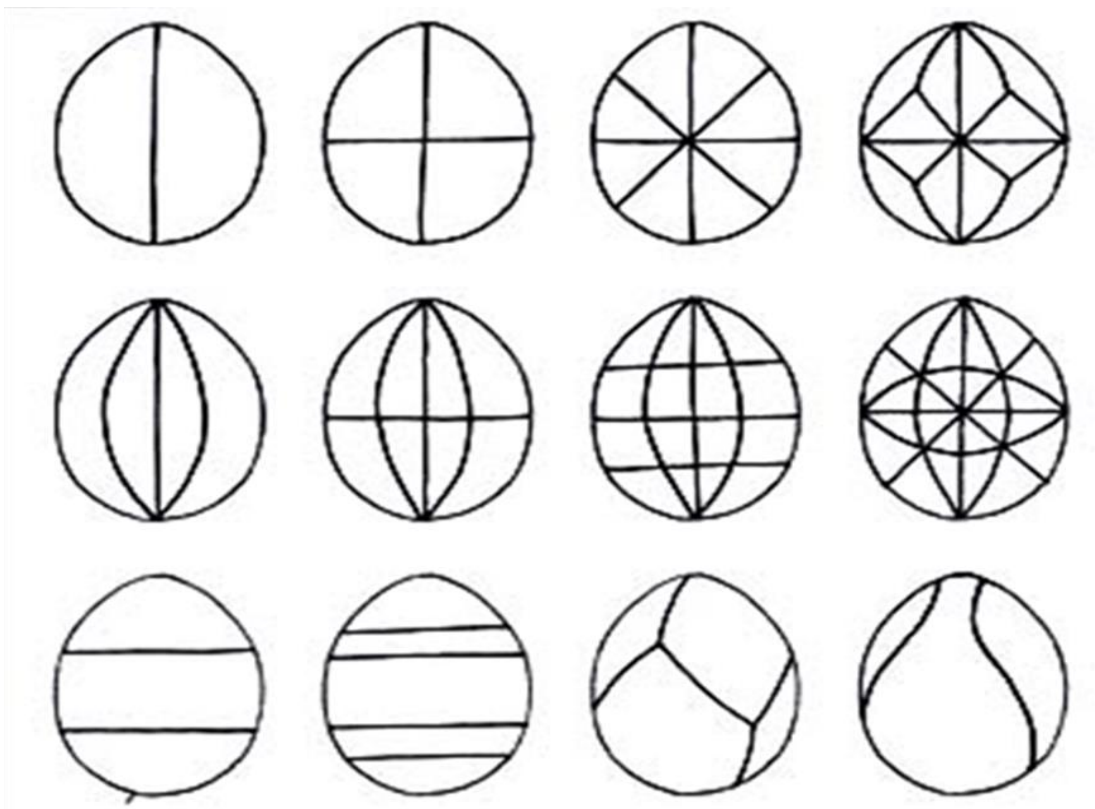
1. Дивосвіт великодньої писанки (Електронний ресурс) - Режим доступу до ресурсу: <https://znanija.com/task/55066054> .
2. Доки писатимуть писанки – існуватиме любов (Електронний ресурс) - Режим доступу до ресурсу: <https://www.udau.edu.ua/ua/news/doki-pisatimut-pisanki-isnuvatime-lyubov.html> .
3. Дослідницько-творчий проєкт на тему: «Магія чудо-писанки» (Електронний ресурс) - Режим доступу до ресурсу: <https://naurok.com.ua/doslidnicko-tvorchiy-proekt-na-temu-magiya-chudo-pisanki-95921.html> .
4. Пасхальні писанки. Символіка (Електронний ресурс) - Режим доступу до ресурсу: <https://vseosvita.ua/lesson/paskhalni-pysanky-symvolika-189192.html> .
5. Писанка-символ життя (Електронний ресурс) - Режим доступу до ресурсу: <http://vtei.com.ua/> .
6. Писанкарство – цікаві факти: види писанок та орнаменти (Електронний ресурс) - Режим доступу до ресурсу: <https://lihtaryk.com.ua/pisankarstvo-czikavi-fakti-vidi-pisanok-ta-ornamenti/> .
7. Писанка: історія, легенди та символіка великодніх яєць (Електронний ресурс) - Режим доступу до ресурсу: <https://lviv.media/lifestyle/68566-pisanka-istoriya-legendi-ta-simvolika-velikodnih-yayec/> .
8. Перша платформа для дітей – Цікаві факти про писанку (Електронний ресурс) - Режим доступу до ресурсу: <https://www.facebook.com/100066639581446/posts/121644686159396/> .
9. Трудове навчання (обслуговуючі види праці): підруч. для 9 класу загальноосвіт. навч. закл. / І. Ю. Ходзицька, В. П. Тименко, О.В. Горобець, О. І. Безносюк. – Харків: Вид-во «Ранок», 2017. – 176 с. : С 144-145.

10. Україно, нене моя!: Сповідь: поезії, писанки...: Зб./Упор. та прим. О.Є.Шевченка; Передм. Я.П.Гояна; Мал. та післямова Е.В.Біняшевського. – К.: Веселка, 1993. – 327 с.:іл. ISBN 5-301-01569-9.
11. Українська писанка. Символіка та значення (Електронний ресурс) - Режим доступу до ресурсу: <https://vseosvita.ua/lesson/ukrainska-pysanka-symvolika-ta-znachennia> .

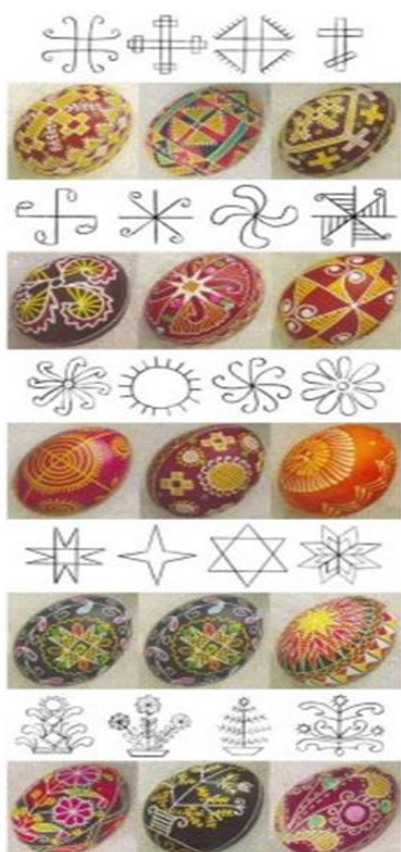
ДОДАТОК

Малюнок 1. Найдавніші писанки України. Фото «ЦОДЛА».

Малюнок 2. Поділ писанки. Фото: «ХарчіНфо».

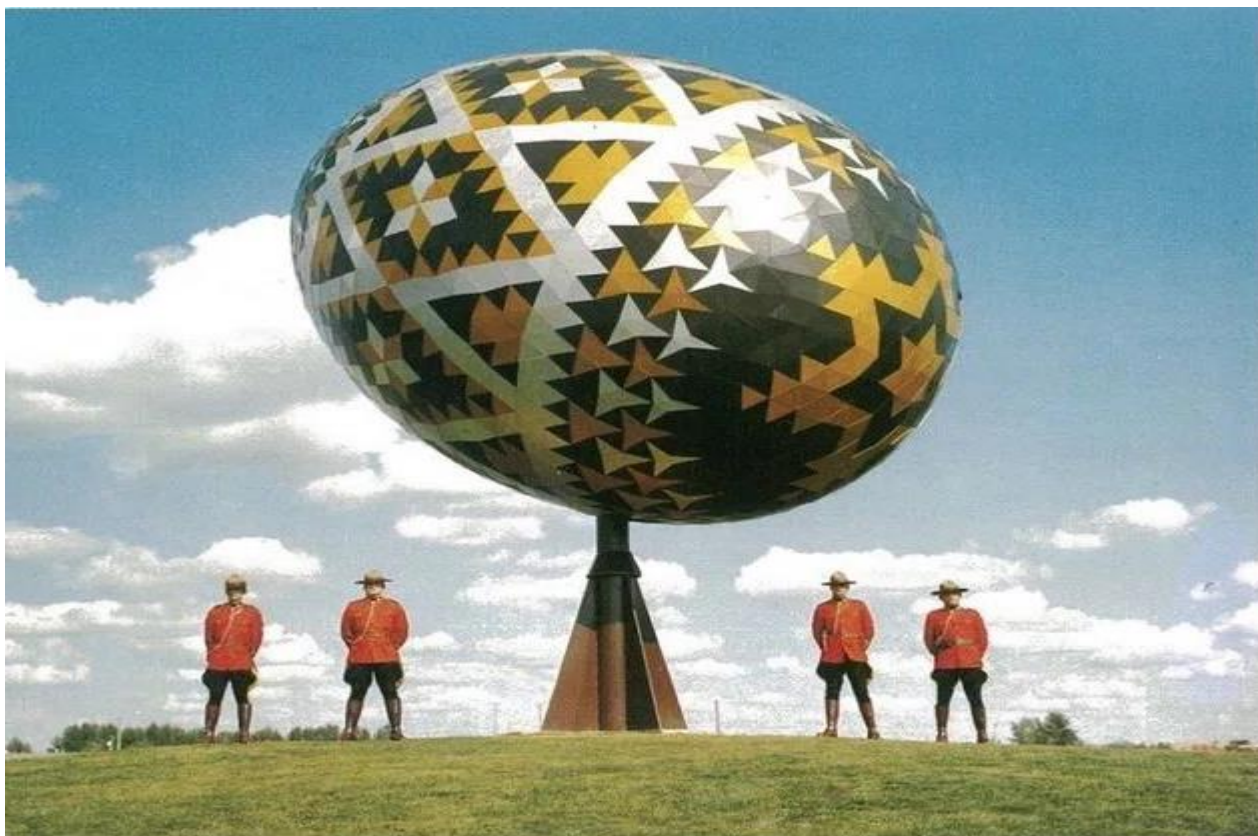

Малюнок 3. Символіка візерунків писанки. Фото: «ВолиньПост».

Михайлівська палата Національного заповідника [«Софія Київська»](#) збагатилася ще одним художнім твором «Мозаїчне панно», роботи Оксани Мась, на якому зображені очі образу подібія Діви Марії.

Малюнок 4. Панно з 15000 писанок.

Малюнок 5. Найбільше у світі пасхальне яйце знаходиться в Канаді.

Малюнок 6. Музей писанки в Народному домі в Бахмуті.

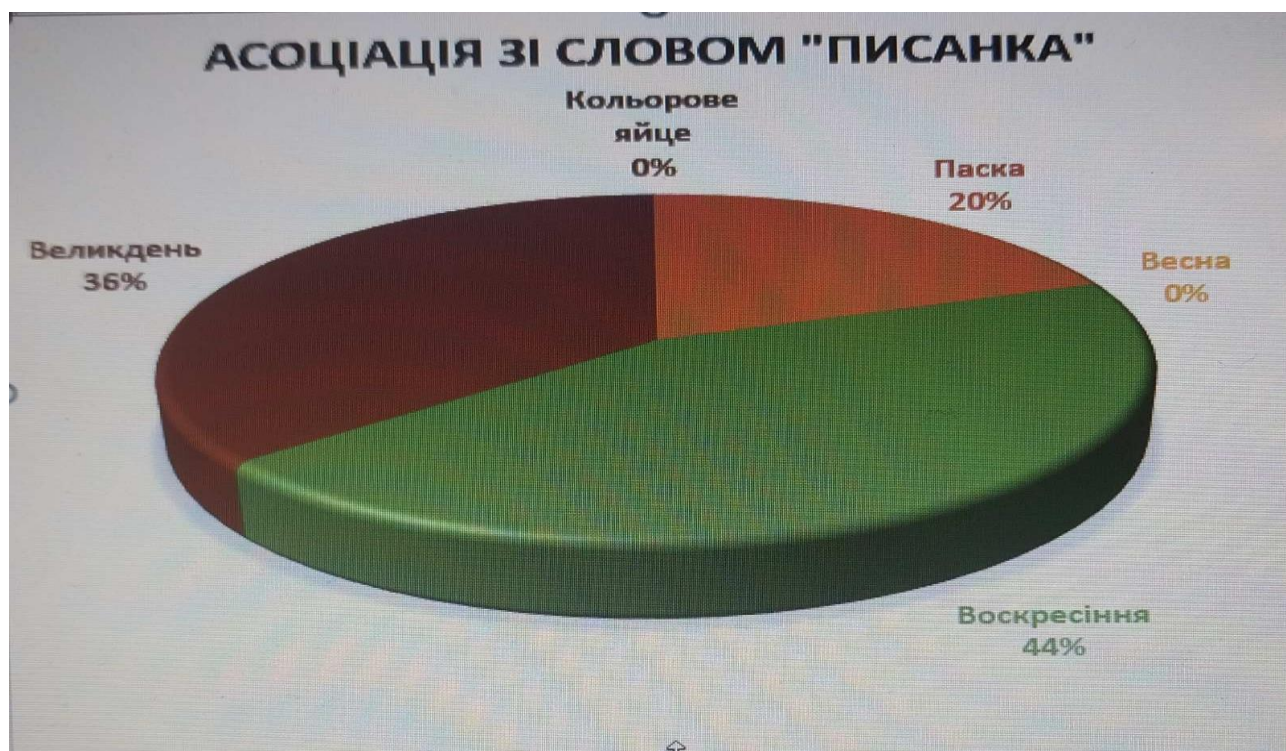
Малюнок 7 Через обстріли музей згорів.

Малюнок 8. Майстер-клас від майстрині-писанкарки Марії Дмитрівни Малофій.

Малюнок 9. Роботи Марії Малофій.

Малюнок 10. Відповідь учнів.

Малюнок 11. Відповідь вчителів.

Малюнок 12.

Малюнок 13.

Малюнок 14.

Малюнок 15.

Малюнок 16.

Малюнок 17.

Малюнок 18.

Малюнок 19.

Малюнок 20.

Малюнок 21.

Малюнок 22.

Малюнок 23.

Малюнок 24. Писанка і висока мода.

Малюнок 25.

Малюнок 26.

Малюнок 27.